

zeny českými; tento pláněk byl totiž — asi nedopatřením — otištěn z některé francouzské publikace beze změny.

Při celkovém hodnocení knihy mohou jen znovu opakovat, že byl výbor pramenů k římským dějinám pořízen vskutku tak, jak to marxistické studium těch dějin vyžaduje, a že jde tedy o dílo zdařilé a užitečné.

Josef Češka

Antická kultura (Malá moderní encyklopedie, sv. 24). Praha, Orbis, 1961. Str. 373.

Autorský kolektiv pracovníků katedry věd o antickém starověku Karlovy university v Praze (B. Borecký, J. Burian, J. Frel, J. Janda, E. Kanínková, J. Pečírka, L. Varel) chce v této publikaci přiblížit nejširším vrstvám čtenářů dědictví antické kultury a zároveň opravit různé nesprávné názory vedoucí k nekritickému idealisování. V jednotlivých státech, věnovaných dějinám, literatuře, filosofii, náboženství, umění a dědictví antiky, ukazují autoři historickou podmíněnost antické kultury, která nevyvrstává izolovaně, jak se to mnohdy tradovalo, ale v závislosti na hospodářských a společenských poměrech své doby.

Jednotlivé výklady plní dobře své informativní poslání, i když pro omezený rozsah publikace bylo nutno některé věci až příliš zestručnit. Kapitola o řeckých dějinách ukazuje aspoň ve stručném přehledu vývoj ve východním Středomoří, který předcházel vzniku řecké kultury, a nahrazuje tak samostatný výklad o zemích východního Středomoří, který by sice publikací zvětšil, ale čtenáři by ho jistě uvítali. V kapitole o římských dějinách autor někdy až příliš zdůrazňuje hypotetičnost výkladu počátečního období římských dějin.

V obou kapitolách o literatuře přiměl autory nedostatek místa k tomu, aby se omezili jen na tzv. „krásnou literaturu“. Zatímco výklad o řecké literatuře je podán celkem rovnoměrně, rozvržení kapitoly o římské literatuře vyvolá jistě námitky tím, že je tu dávana příliš přednost dřívějším čítankovým autorům z období republiky a prvního století n. l. Celá literatura závěrečného období římské literatury, počínaje 2. stol. n. l., se tu omezuje na autory Latinské anthologie, kterým jsou věnovány 2 řádky, na Ammiana Marcellina, kterému jsou věnovány rovněž dva řádky, což je v každém případě málo, na Boethia (1 řádek) a na Apuleia, kterému autor věnuje asi půl stránky. Tak se podařilo autorovi — i když asi neumyslěně — vyvolat dojem, že římská literatura končí prakticky Tacitem. Podobné námitky by bylo možno vznést i proti kapitole o antické filosofii, i když Jereos z ní najdeme už v části věnované literatuře.

Velmi pěkná a jasná je pročiť tato kapitola o náboženství, která ukazuje náboženství jako společenský jev, který procházel změnami spolu se společností, ve které existoval. K této kapitole je přidán i stručný přehled hlavních křesťanských autorů, a tak se aspoň částečně nahrazuje jeden z nedostatků oddílu o římské literatuře.

Dobrou informaci poskytne i kapitola o antickém umění, provázená ilustracemi a nákresy. Kladně lze hodnotit i poslední kapitolu o dědictví antiky, kde se sleduje vliv antiky na středověk a novověk a kde se ukazuje, že ani dnes není antika mrtvá, ale že má při správném chápání stále co říci.

Knihka je uzavřena encyklopedickým heslem, informací o autorech, seznamem nejdůležitějších překladů z antických literatur, stručnou bibliografií a rejstříkem. Lze říci, že i přes některé své nedostatky může vyvolat v širokých masách čtenářů zájem o antiku a pomoci k jejímu správnému pochopení.

Zdeněk Zlatuška

Plátón. Zákony. Přeložil a poznámkami opatřil František Novotný, úvodní slovo napsala Jiřina Popelová. Nakladatelství CSAV, Praha 1961, str. 373.

Překladem Zákonů ukončil František Novotný překlad celého Platonova díla. Není to událost v naší klasické filologii běžná, aby se překladateli podařilo přeložit rozsáhlejší literární odkaz některého antického pisatele. Tuto okolnost je nutné zvláště zdůraznit, abychom si dosah těchto Platonových překladů náležitě uvědomili. Překlady Fr. Novotného přispěly značnou měrou k vytvoření dalších čtivých překladů děl antických filosofů tím, že se tu ustálily jisté výrazové prostředky a termíny. I když neobvykle některých nově vytvořených slov odradila zvláště ty, kdož nepronikli hlouběji do myšlení antiky, od jejich užívání, pak přece jen měla tato Novotným nově utvořená slova (např. srduost pro *epithymia*) aspoň ten význam, že ukázala na to, že dosavadní český ekvivalent neodpovídá řeckému obsahu. To je zvláště zjevné u překladu *areté*, kde Novotný zdáříle uplatnil české slovo zdatnost.

zasahující do oblasti hmotné i duchovní, a zaitalil původně užívaný termín *ctnost*. Čistota a přirozenost jazyka, a to i v rozhovorech, dosáhly bezprostředního účinku a vyvolaly oblibu těchto překladů a čtenáře. Svědčí proto ke cti Nakladatelství ČSAV, že přistoupilo k vydání tohoto Platónova díla, třeba s odlišné úpravě proti dřívějším dialogům.

Plátón ovšem není autorem, který by měl pro naši společnost tak bezprostřední dosah, jako např. Aristoteles (pro logiku). Ale jeho dílem se začíná dlouhá řada těch filosofů, kteří popírali hmotu jako vůdčí ontologický princip. Pro poznání začátků této řady i jejího dalšího vývoje má právě znalost Plátóna značný dosah. Platónovo dílo potřebuje dvojího komentáře, jednoho k textu a druhého k obsahu jeho filosofie. Bylo šťastným počinem ČSAV, že filosofický úvod, zastupující ovšem ne zcela komentář, dala vypracovat naší vynikající znalkyni antické filosofie J. Popelové. Její velmi jasná předmluva (a to slohově i politicky) ukazuje na společenské kořeny Platónova idealismu, na úlohu jeho negativní dialektiky, na dosah a smysl platónského mytlu, zvláště o Sokratovi aj. V předmluvě bychom však čekali odkaz na stránky Leniínova Empirikriticismu a na významnější místa z Platóna, jež je mnohdy nesnadné oddělit od autorčina výkladu. Nezvykle působí některé obraty (diskursivní, str. 8; achronie, str. 11; hezdějíni, str. 17). Nedůsledné je psaní přízvuku v řeckých slovech, která jsou právem přepsána latinkou pro širší potřebu.

Spojením prací dvou vynikajících znalců starořecké kultury dostala naše veřejnost do rukou překlad úrovně neobvykle vysoké.

Radislav Hošek

Walter H. Gross, Zur Augustusstatue von Prima Porta. Nachrichten der Akademie der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, I. Philologisch-historische Klasse, 1959, č. 8, str. 143—167, obr. 1—12.

Za necelých sto let od doby (1863), kdy byla nalezena Augustova socha v Prima Portě, vyšla řada studií řešících problematiku k ní se pojící. Tato je kritikou revisí tří nejnovějších prací o této otázce. (L. Pollaco, *Il volto di Tiberio*, 1955, E. Simonová, *Der Augustus von Primaporta*, 1959 a H. Kähler, *Die Augustusstatue von Primaporta*, 1959). Jde v ní o ikonografii Augustovu, o interpretaci reliéfu na pancíři, o časové zařazení, o původce sochy, o její umělecko-historický význam, o otázku, zda je to originál či kopie.

Gross počíná svým zasvěceným příspěvkem k diskusi náležitými okolnostmi, jež nejsou podrobně známy, a vyslovuje pochybnosti o některých dedukcích Kählerových. Detailní analýsou charakteristických rysů uměleckého díla, jemuž vzorem byl Polykleitův Doryforos, zjišťuje, v čem se odchýlí římský mistr od řecké koncepce, a pátrá po smyslu a účelu těchto odchylek. Uvádí svá pozorování, jež svědčí proti vindikaci sochy řeckému umělci: neřecký je pancíř s aktuální tematikou římskou. Římská je vtravá heroisace či divinisace. Římské je roucho, jež naznačuje vojensko-politické postavení osoby; částečně odchýlný od Doryfora je postoj, ač v ponderaci a proporcích, jak ukazuje zvláště boční pohled, byl Doryforos vzorem, změněný je pohyb rukou. Dále podrobně analyzuje, jakými prostředky bylo dosaženo pořímitění řeckého modelu (struktura těla zakryta šatem, kontrastem ztlumení draperií, rytmus postavy je jiný, akční energie byla přenesena na pravou stranu postavy rozmáčhlým gestem pravé ruky, odlišený je pohyb levé ruky i uchopení žezla, bylo-li, usiluje se o frontalitu a rozložení do šířky — socha byla určena pro pohled zepředu). V Amorovi právem neshledává portrétní rysy C. Caesara. Pokud se týká gesta pravé ruky, v níž je jen jeden prst původní a ostatní doplněná, kloní se autor k běžnému mínění, že jde o allocutio vojska, ač není pro to ve volné plastice přesvědčivě analogon, ale z denáru Octavianova. Raženého po bitvě u Actia, s tímž gestem, oprávněně dedukuje, že podobné jeho sochy v té době byly. Odmítá právem interpretaci gesta jako modlitelného (Simonová) i doplnění vavřínovou ratolestí (Kähler). Co držel Augustus v levé ruce, nelze podle Grosse s určitostí říci. V reliéfu na pancíři shledává autor Tiberia, čímž dostává oporu pro datování (po adopci Augustem r. 4. n. l.). Bosé nohy naznačují podle G., že Augustus je divus; zhožnění je podle něho naznačeno též výraznějšíma očima. Socha byla vytvořena podle jiného modelu a přetvořena ve smyslu apotheosis pro Livii, jež se mohla postarat, aby postava Tiberiova byla uvedena na pancíři a tak byla oslavěna. Nedokončený reliéf na zadní straně sochy vede Grosse po příkladu již Loesehka (1906) k soudu, že jde o kopii z počátku vlády Tiberiovy po Augustově konsekraci podle bronzového originálu, který kopista částečně pozměnil. I tak je tato kopie významnou oporou pro dějiny umění doby Augustovy a zvláště významným dílem pro ikonografii císaře Augusta.

Gabriel Hejzlár